

Jövedelmi egyenlőtlenségek vizsgálata Magyarországon a V4 országok tükrében

Dr. Nagy Viktor

Egyetemi docens, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar,
nagy.viktor@kgk.uni-obuda.hu

Absztrakt: Egy társadalom fejlettségét, jólétét sok tényező alapján vizsgálhatjuk. Az adott ország összeteljesítménye különböző mutatók alapján mérve, vagy az egészségügyi ellátás színvonala, a korrupció kérdésköre – a sort hosszan lehetne folytatni. Társadalmilag az egyik legfontosabb kérdés az egyenlőség, egyenlőtlenség, mely nem jogi vagy politikai szempontból, hanem a jövedelmek eloszlása szempontjából kerül vizsgálatra és összehasonlításra röviden a tanulmányban. Sajnálatos, hogy a jövedelemegyenlőtlenség globális méretekben is növekvő tendenciát mutat, azaz a gazdagok egyre gazdagabbak lesznek – a szegények pedig egyre jobban leszakadnak. A következmények beláthatatlanok. Magyarországra, illetve a V4 országokra fókuszálva a jövedelmek koncentrációját vizsgálom néhány szempont szerint.

Kulcsszavak: jövedelemeloszlás, egyenlőtlenség, jólét, V4

1 Bevezetés

A statisztika olyan tudomány, mely nem az egyedi, hanem a tömegjelenségek vizsgálatára jött létre, azokat röviden, tömören, és lehetőség szerint számszerűleg jellemzi. Viszont önmagában az a tény, hogy egy jelenséget néhány (egy) mutatószám alapján jellemezni szeretnénk, adatvesztéssel jár. Nem elegendő egyszerűen tehát egy módszertan ismere, hanem szükséges, hogy a vizsgált területen jártas szakember végezze az elemzést, aki az egyes mutatók mögé is lát, megfelelően tudja azokat értelmezni. Amikor egy adott területen (országban) azt vizsgáljuk, hogy mekkora pl. az összjövedelem vagy a vagyon, és az hogyan oszlik el, szükségszerűen felmerül az a kérdés, hogy hogyan keletkezik az jövedelem és milyen összetevői vannak. A következő lépés pedig a vetítési alap helyes megválasztása. Ezeknek elsődlegesen a vizsgálatok céljához kell igazodniuk, nem pedig önmagában egy módszer alkalmazásában kimerülniük. Egyebek mellett arra is hangsúlyt kell helyezni, hogy az egyes abszolút és relatív mérőszámokat egymással párhuzamosan vizsgáljuk, valamint tisztában legyünk a kapott adatok információtartalmával: azaz megfelelően értelmezve ismerjük, hogy milyen

előnyökkel és milyen hátrányokkal rendelkezik az adott mutató a jelenség leírásakor, illetve valójában mit is mutat.

Számos mérőszám áll rendelkezésre ahhoz, hogy a koncentrációt megvizsgáljuk. A koncentráció jelen tanulmány szerinti felfogásban a sokasági értékösszeg sokasági elemeken való összpontosulását jelenti, mérése során arra keressük a választ, hogy a két szélsőérték, a koncentráció hiánya és a teljes koncentráció közötti területen melyik ponttól milyen távol/közel helyezkedik el a vizsgált jelenség.

Az egyenlőtlenség kérdését lehet természetesen globális szinten is vizsgálni (Milanovic, 2022), de e tanulmányban közelebbi összehasonlítást tesztek. A számos mutatószám közül, melyeket a szakirodalom bőségesen tárgyal, néhányat emelek ki a teljesség igénye nélkül, a V4 országokra fókuszálva.

2 Jövedelemkoncentráció Magyarországon a V4-ek tükrében

A Visegrádi csoport országainak egy főre jutó bruttó hazai termékének vásárlóerő paritáson számított értékeit tekintve Csehország vezet, Lengyelország és Magyarország egymás melletti helyet foglal el, Szlovákia pedig kissé lemaradva áll a negyedik helyen. Az 1. táblázat azt is mutatja, hogy világviszonylatban a vásárlóerőparitásuk hogyan alakul.

Világrangsor	V4 tagok	GDP (PPP) per capita (2022)	Vs. világ PPP GDP per capita
32	Csehország	\$49,946	242%
39	Lengyelország	\$43,269	210%
40	Magyarország	\$41,907	203%
49	Szlovákia	\$37,459	181%

1. táblázat: A Visegrádi csoport országainak egy főre jutó bruttó hazai termékének vásárlóerő paritáson számított értékei világviszonylatban és abszolút nagyságrendekben.

Forrás: Worldometer.

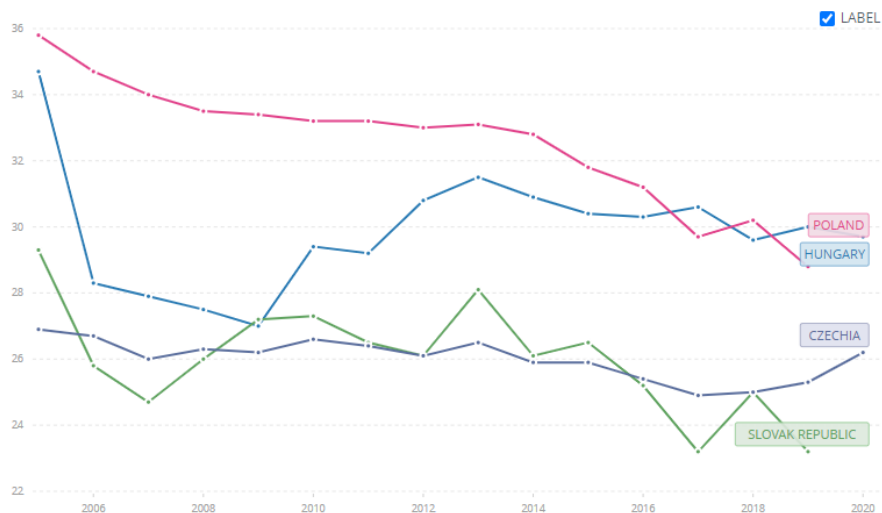
A Worldometer adatai szerint a magyar és a lengyel helyzet annyira hasonló, hogy a nominális értéken számított egy főre jutó GDP adat között csak néhány száz dollárnyi eltérés van (\$17.938 vs. \$17.266 Magyarország javára). A “fejlett” vagy “gazdag” országok természetesen a rangsor elején foglalnak helyet, de például Japán (211%) épp csak megelőzi Lengyelországot, és ezzel együtt persze jóval Csehország alatt foglal el helyezést, vagy meglepő lehet, hogy pl Görögország (178%) még Szlovákiánál is rosszabbul teljesít. (Worldometer)

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

A jövedelem koncentrációjának grafikus ábrázolására kiváló eszköz a Lornz-görbe, ami egy egységnyi oldalú négyzet +1 meredekségű átlója alatti olyan görbe, mely a kumulált relatív értékösszegeket (vizsgált jelenség) jeleníti meg a kumulált relatív gyakoriságok (vetítési alap) függvényében. Míg az átlóval való egybeesés a koncentráció hiányát jelzi, mely elviekben létezhet, a másik szélsőérték elviekben sem állhat elő, hisz a teljes sokaság mindenképp a teljes értékösszeg felett kell rendelkezzen. Ez a fiktív pont viszont tetszőlegesen megközelíthető. (Nagy, 2017)

A Gini-mutató a jövedelemkoncentrációt vizsgáló olyan 0 és 1 közötti értéket felvevő mérőszám (vagy százalékos értékre átszámított változata), ahol a 0 érték azt jelzi, ha mindenki tökéletesen egyenlő érték felett rendelkezik, míg az 1 érték azt a helyzetet jeleníti meg, mikor egyetlen elemre összpontosul a teljes értékösszeg: jövedelmi viszonyok esetében egyetlen személy rendelkezik a teljes jövedelem felett. A koefficiens viszont nem alkalmas csoportok közötti és csoporton belüli felbontásra. Nagysága nem érzékeny az egyes népességtizedek közötti jövedelemátrendeződésre, azaz hiába lehet analóg párja egy Lorenz-görbének, egy indexhez több görbe is tartozhat, azaz eltérő jövedelemeloszlások tartozhatnak egy mutatóhoz. Kutatási adatok alapján korábban olyan eredmények is születtek, hogy a személyi jövedelemadó-bevallásokból számított 0,50 körüli értéke nagyságrendekkel nagyobb lett, mint a háztartás-statisztikából számított 0,28-0,30 körüli érték. (Kovács, 2011)

Mindkét esetben meg kell jegyezni, hogy az abszolút jövedelmi nagyságoktól elvonatkoztat, így teret enged az összehasonlításoknak, de ez egyben hátrány is. Gyakran érdemes párhuzamosan a relatív mellett az abszolút nagyságrendeknek is figyelmet szentelni. Bár a V4 országokat választottam, hogy az összehasonlítás relevánsabb legyen, természetesen megállapítható, hogy pl. Lengyelország négyszer nagyobb lakossággal bír, mint Magyarország, vagy Szlovákia lakossága csak kicsit több, mint a magyar népesség fele, de úgy gondolom, hogy ezek az országok hasonló adottságokkal, társadalmi helyzettel rendelkeznek, gazdaságilag pedig közel állnak egymáshoz a fentebb vázolt mutatók alapján. A Világbank elsődlegesen a kormányoktól begyűjtött háztartás-statisztikákra támaszkodva vizsgálja az adatokat és számítja a Gini indexeket, ezeket azonban nem csak statikusan, hanem dinamikájukban is érdemes vizsgálni egymáshoz képest. Nagyon informatív lehet, ha az alakulásukat is figyelembe vesszük, nem csak a pillanatnyi állapotot.



1. ábra: A V4 országok Gini indexének alakulása.

Forrás: Világbank.

Az 1. ábrán a legutolsó elérhető 15 év adatain látszik, hogy Lengyelország esetében a mutató a 2005-ös évi 35,8-as értékről 2019-re 28,8-ra esett vissza, ami erőteljes csökkenést jelent. Magyarországon egy erőteljes zuhanás után nagy mértékű emelkedés látható, az utolsó években pedig tulajdonképpen stagnálás figyelhető meg. Csehország esetében figyelhetünk meg legkevésbé ingadozást, 26,9-ről 26,2-re változott az adat – ez tulajdonképpen elhanyagolható. Szlovákia esetében hektikus ingadozások figyelhetők meg, nehéz lenne jóslni a következő évekre. Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy az egyes kormányzatok politikai teljesítménye, vagy külső okok is nagy mértékben befolyásolhatják a mutató értékét. A magyar érték egyébként világviszonylatban is alacsonynak minősül.

Abszolút vizsgálatok esetén nagyon gyakran jövedelmi tizedeket állítanak fel, mely jelzi, hogy a lakosság növekvő sorrendbe rendezett 10-10%-a legfeljebb mekkora jövedelemmel rendelkezik. A legutolsó, 2020-as adatokat mutatja a 2. táblázat.

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2023/2. kötet
A jelen kor gazdasági kihívásainak és társadalmi változásainak
interdiszciplináris megközelítései

Decilisek	Év: 2020 (forint/fő/év)
1. jövedelmi tized	690 052
2. jövedelmi tized	865 863
3. jövedelmi tized	1 099 604
4. jövedelmi tized	1 060 183
5. jövedelmi tized	1 238 635
6. jövedelmi tized	1 445 614
7. jövedelmi tized	1 436 168
8. jövedelmi tized	1 850 409
9. jövedelmi tized	2 568 180
10. jövedelmi tized	4 212 500

2. táblázat: Egy főre jutó bruttó munkajövedelem jövedelmi tizedek szerint.

Forrás: KSHa.

Aki tehát 4.212.500 forintnál nagyobb éves munkajövedelemmel rendelkezett Magyarországon a vizsgált évben (saját, egyfős háztartásában), az a legjobban kereső, felső 10%-hoz tartozik. A tendenciát tekintve elmondható, hogy a növekedés üteme az utolsó 20%-nál ugrik nagyot, az utolsó 10%-nál pedig még nagyobbat. Egy nagyobb ugrás látható még az alsó 20% után is.

A tizedek mellett létezik a jövedelmi ötödök vizsgálata is, mely (talán nem egészen véletlenül) a 2. táblában a törési pontokat jelzi. Az S80/S20 mutató kiszámítása a felső és az alsó 20% jövedelemátlagának kiszámítása után e két érték egymáshoz való viszonyát fejezi ki, azaz nem közvetlenül állítható elő a tizedekből. A jövedelmi egyenlőtlenség e mutató szerint a 3. táblázat adatai szerint alakult az utolsó 15 évben.

Referencia év	S80/S20 ráta
2007	3,6
2008	3,5
2009	3,4
2010	3,9
2011	4,0
2012	4,3
2013	4,3
2014	4,3
2015	4,3
2016	4,3
2017	4,4
2018	4,2
2019	4,2
2020	4,2
2021	4,0

3. táblázat: Az S80/S20 mutató alakulása Magyarországon.
Forrás: KSH_b.

Azaz a KSH-nál legfrissebben elérhető, 2021-es adat alapján megállapítható, hogy a legutolsó ötöd jövedelme 4-szer akkora, mint az alsó ötödé. Az adatok alapján az is látszik, hogy a legszegényebbek és a leggazdagabbak között az olló folyamatosan nyílik, bár az utolsó évek alapján a tendencia megfordulni látszik.

Az S80/S20 mutató a 4. táblázatban 2022. évi összehasonlításban azt mutatja, hogy mind a négy visegrádi ország az EU-27 alatt marad, azaz a jövedelemkoncentráció szerint a kevésbé szétszakadt országok közé tartozik.

	TIME	2018	2019	2020	2021	2022
GEO						
European Union - 27 countries (from 2020)		5.29 (e)	5.17 (e)	5.07 (b)	5.18	4.88
Czechia		3.35	3.33	3.35	3.57	3.50
Hungary		4.59	4.51	4.19	4.39	4.06
Poland		4.43	4.52	4.18	4.15	4.06
Slovakia		3.18	3.52	3.16	3.30	3.30

4. táblázat: A V4 és az EU-27 S80/S20 mutatói.
Forrás: Eurostat.

A 4. táblázatból leolvasható továbbá, hogy a lengyel és a magyar érték azonos a 2022-es évben, míg a cseh és a szlovák adat nagyságrendekkel kisebb.

Következtetések

Az elemzés azt mutatja, hogy Lengyelország és Magyarország nem egyszerűen hasonló, hanem gyakorlatilag azonos adatokkal rendelkezik a jövedelemkoncentrációt vizsgálva a V4-ek között. Másrésről megfigyelhető egyfajta, de kevésbé szoros párhuzam Csehország és Szlovákia között is. Noha a magyar jövedelemkoncentráció világviszonylatban is alacsonynak tekinthető, a mögöttes, nominális adatokból az is látszik, hogy széles néptömegek élnek rendkívül alacsony (munka)jövedelemből.

Hivatkozások

- [1] Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_pns4/default/table?lang=en (utolsó letöltés, megtekintés dátuma: 2023. szeptember 11.)
- [2] KSH_a. https://www.ksh.hu/stadat_files/jov/hu/jov0003.html (utolsó letöltés, megtekintés dátuma: 2023. szeptember 11.)
- [3] KSH_b. https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0009.html (utolsó letöltés, megtekintés dátuma: 2023. szeptember 11.)
- [3] Kovács Ilona (2011). A jövedelemeloszlás és jövedelemegyenlőtlenség a személyijövedelemadó-bevallási adatok tükrében. Statisztikai Szemle. 89. évf. 3. szám. pp. 294-312.
- [4] Milanovic, B. (2022). The Three Eras of Global Inequality, 1820–2020, with the Focus on the Past Thirty Years. Stone Center On Socio-Economic Inequalityworking Paper Series. No. 59. <https://doi.org/10.31235/osf.io/yg2h9>
- [5] Nagy, V. (2017). Statisztika I. ÓE-KGK. ISBN 978-963-449-056-2
- [6] Világbank. <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2020&locations=HU-SK-CZ-PL&start=2005> (utolsó letöltés, megtekintés dátuma: 2023. szeptember 11.)
- [7] Worldometer. <https://www.worldometers.info/gdp/gdp-per-capita/> (utolsó letöltés, megtekintés dátuma: 2023. szeptember 11.)